

Stockholmi Eesti Päevalehes 1968 ilmunud kirjutis Eduard Leppiku brošüüri „Gruusia NSV” kohta. Taga-Kaukaasia: Abhaasia eestlased. Salme. Sulevi. Alam-Linda. Ülem-Linda. Estonia. Punase Lageda (Estosadok). Estonias asutatud kolhoos. Karl Suits. Estonia leibkondade ja eesti perede arv. Aleksander Tiismus. Salme lääneosa: Rannaküla. Sulevi eesti perede arv 1935. Eestlaste lahkumine Sulevist. Leselidze eestlased. Amalie Kirkmann. Anna Vaarmann. Tammsaare peatumine Punasel Lagedal. Digiteeris A. Aule, kirjaviis muutmata.

Stockholmi Eesti Päevaleht (nr. 219), 20. september 1968, lk. 1

Fotod: Maja Estosadokis, kus a. 1912 elas A. H. Tammsaare, paremal kohalik elanik Anna Vaarman.

Gruusia eestlaste tunduv vähenemine Stalini ajal

Tallinnas ilmus Eduard Leppiku poolt koostatud broshüür Gruusia kohta, milles üteldakse, et 1959. aasta rahvaloenduse andmeil kuulusid Gruusia rahvaste hulka ka eestlased, keda oli seal pisut alla ühe promilli. Enamus neist elas ja elab praegugi eesti asundustes Psou alamjooksul Salme ja Sulevo külades ning Suhhumist idapool Linda ja Estonia külades, kuid vähesel määral ka nende naabruses olevais asulais. Eesti asundused tekkisid Gruusiasse 1880-date aastate esimesel poolel ja enne I maailmasõja puhkemist elas seal umbes [?400] inimest. Hiljem on esinenud nii tõuse kui langusi eestlaste arvus ning teatav tagasimineki oli eriti viimasel aastakümnel enne II maailmasõda, mis tähendab, et paljud Gruusia eestlased langesid siis Stalini terrori ohvriks.

Aastal 1935 asutati Kim'i nimeline kolhoos, mis hõlmas Estonia koos naaberkülaga. Aasta pärast eraldusid estoonlased sellest ja moodustasid oma majandi, millele nimeks pandi „Uus Elu”. Hiljem muudeti majandi nime mitmel korral ning alates a. 1960 on see „Estonka”. Kolhoosi raamatupidaja Karl Suitsu andmeil oli 1966. a. suvel seal 248 leibkonda, neist [?50] eestlased. Tegeletakse põhiliselt tubaka, tee ja maisi kasvatamisega. Majad, kus elatakse, on väliselt silmatorkamatud, kuid sisustatud mugavalt. Paljudest peredest on liikmeid või sugulasi nüüd Eestisse siirdunud ning nende poolt saadetud eestikeelsed raamatud võtavad suurema osa raamaturiieist oma alla.

Broshüürist selgub, et „Alam-Linda” ja „Ülem-Linda” on tänapäeval koha peal kaunis vähetuntud nimed, käibel vaid vana traditsiooni põhjal kaugemal asuvate eestlaste juures.

Ülem-Lindas elas I maailmasõja paiku umbes 250 eestlast, praegu on see arv aga õige minimaalne. Alam-Linda saatus vastab igati Ülem-Linda saatusesele, mis kulges eestlaste arvu pideva vähenemise suunas. Praegused eestlased elavat „tagasihoidlikult kuid jõukalt”. Nad on suurt rõhku pannud koduümb-

ruse esteetilisele küljele, istutanud puid ja põõsaid, mis teistele kohalikele elanikele tundub mõttetuna — kasvatada puid, mis vilju ei kannu . . .

„Piki piiriks oleva Psou jõe vasakut kallast sammub üles mägede poole mitme kilomeetri pikkune valgete majade rida, mis peitub viljapuude, mooruste ja loorberite lopsakasse rohelusse. Selle küla nimi on Salme,“ loeme brošüürist.

Vanimaks eestlaseks selles külas on Aleksander Tiismus. Küla lääneosa kannab nimetust — Rannaküla ja teine küla Sulevo, asub Salmest kirde pool mägestikus. A. 1935 oli selles külas 129 eesti perekonda, kuid sellest aastast peale hakkas küla vähehaaval kokku kuivama. Suurim tagasimineku toimus aastail 1945–1955, mil lahkus 53 perekonda, neist paljud Eestisse.

Salme ja Sulevo kõrval elab mõnevõrra rohkem eestlasi veel Psou suudmes Lesselidzes.

Selle asula kõige huvitavamateks eestlasteks võib pidada kahte vanakest, kes on endised Estosadoki elanikud Amalie Kirkmann ja Anna Vaarmann. Esimene neist on sünd. a. 1882 Järva-Jaani lähedal Kaaruka külas ja on haruldase mäluga laulik, kes esitab kitarriga saatel oma lüürilisele repertuaarile lisaks ka revolutsioonilisi laule. Amalie üleaedne Anna Vaarmann oli a. 1912 Estosadokis selle maja perenaine, kus A. H. Tammsaare peatus. Ta mäletab, et kirjanik saabus ühel pühapäeval, tegeles kirjutamise ja muude toimingute kõrval ka mägede maalimisega ning lahkus Adleri mihklilaadale sõitval pironikoormal.